

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՄԵՆ 10
ՄԻՋԱԿ ՏԱՐԻՐԻ ՎՃԱՐՆ Է 1
ԿՈՊԷԿԻ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆԱԳՈՒՄ
ԵՆ ՀԱՅԵՐԵՆ ԵՆ ՕՏԱՐ ԼԵՂՈՒՆԵՐՈՎ:

ՄԵՂՈՒ

ՀՐԱՏԱՐԱՎՈՒՄ Է ՀԱՐԱՐԸ
ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ
ԶՈՐԵԳԵԱԲԵՐԻ ՀԱՐԱՐ ՕՐԵՐԸ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԻՆՆ Է 8 Ռ
ՕՏԱՐԱՎՈՐԱԳ. ԳԻՐՈՒՄ ԵՆ ՈՒՂԱԳՈՒՄ
ԵՆ ՐԵԴ. ԴԱՅԵԿԻ, ՍԿԵԼԱ ԱՐՄԵՆԻԱ
Բ. ԹԻՖԼԻՍ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

**Պատիւ ունիմ յայտնելու
Հայ Հասարակութեանը, որ
Սուրբ Գայիանեան Հայ օրի-
որդաց միջնակարգ ուսում-
նարանը բացվում է օգոստոս-
սի 14ին և այդ օրից սկը-
սած լինելու է նոր աշակեր-
տուհեաց ընդունելութիւնը:**
**Ուսումնարանը բաց է ա-
մենայն օր, բացի կիրակի
և տօն օրերից, առաւօտեան
ժամը ութից մինչև 12:**

Պաշտօնակատար տեսչի
Ն. Խոսրովեանցի
1—5

Թիֆլիս 11 ՕԳՈՍՏՈՍԻ

Վերջապէս իրագործվեցաւ այն,
որոյ մասին վաղ շատ անգամ
խօսելու էր: Թատրոնական մասնա-
ժողովը Կ. Պոլսից հրաւիրեց մի դե-
րասան և երկու դերասանուհի, որոնց
հետ միասնաբար տեղւոյս դերասանու-
հիք և դերասանը կարող պիտի լը-
նին կազմել մի ընտիր խումբ, որ
անտարակոյս իւր ներկայացումներով
կ'զբաւէ Թիֆլիսի Հայ Հասարակու-
թեան Համակրութիւնը դէպի Հայ
Թատրոնը: Սորա ապագան ապահո-
ված կարող է համարուել, եթէ
մասնաժողովը կ'աջակտնէ մի քանի
պայմաններ: Այդ պայմաններէց մէկն
այն է, որ կազմուած խումբը ընտ-
րութեամբ լինի, դերերը յարմարու-
թեամբ բաժանվին խաղացողներին,
որպէս զի որքան կարելի է խաղի
մէջ թուլութիւն և անյարմարու-

թիւն չերևի. իսկ զլիարար և աւելի
նշանաւոր պայմանը Հայ Թատրոնի
Հաստատութեան համար է պիտա-
ների ժողովածուն, որ ամենայն զը-
գուշութեամբ լինի: Թարգմանական
պիեսները պէտք է լինին կրօնա-
կան ընտիր երկասիրութիւնը նշանա-
ւոր հեղինակների, աւելի ընդհանուր
մարդկային գաղափար բովանդակող
և ոչ որևէ ազգի մասնաւոր կեան-
քից առած պատկերներ, որոնք բը-
նաւ լմբռնելն չեն Հայրի համար:
Թարգմանած պիեսները մէջ ամե-
նայն խտուրտեամբ պէտք է նայել,
որ համաձայն լինի տեղական Հայ
ժողովրդեան բարոյական հայեց-
ուածքներին: Կան այնպիսի երկասի-
րութիւնք, որոնք օտար ազգերի մէջ
իրանց տգեղութեամբ կարող են զը-
գուանը յարուցանել դէպի մի անտ
և անբարոյական վարմունք, իսկ նոյն
պիեսան Հայոց մէջ միայն շօշա-
վում է ներկայ եղողներին ամօթ-
խածութիւնն և զգուանը դէպի
Թատրոնական բեմը, ինչպէս քա-
նիցս անգամ նկատված է մի քանի
պիեսների վերաբերութեամբ: Պիե-
սաները ընտրութեան ժամանակ մաս-
նաժողովի անդամները չպիտք է դե-
կավար ունենան իրանց ճաշակը,
Հայեցուածքն ու զարգացման աս-
տիճանն, այլ նոյն իսկ ժողովրդեան
լուսաւորութեան աստիճանը, սորա
Հայեցուածքները կեանքի վերայ, սորա
ընտանական և հասարակական կեան-
քը և ճաշակը: Եթէ այս վերաբե-
րութեամբ մասնաժողովը անզոյշ և
թոյլ գտնվի, իզուր կանցնի նորա

մեծամեծ ջանքերն ու աշխատանք-
ները: Թատրոնը կ'իջնէ իւր վարկն
և այնուհետև ոչինչ չէ կարող վե-
րականգնել նորա համարումը երկար
ժամանակ: Սրանով մենք չենք կա-
մենում ասել, որ միշտ ծանր, խը-
րատական պիեսներ ներկայացնեն
Հայ բեմի վերայ, ոչ այդ էլ միա-
կողմանի և ձանձրալի կ'լինէր, պէտք
են և զուարճացուցիչ թէթիւ պիե-
սաներ, որոնք հանգստութիւն են,
երկարատեւ մտածմունքներից և ծա-
նըր տպաւորութիւնից յետ, միայն
որ այդպիսիների ընտրութիւնն, ինչ-
պէս ասացինք, զգուշութեամբ լինի
և նորա Հայ ընտանիքներին ամօթ-
խածութիւնը չշօշաւին: Այսքան է
առ այժմ մեր ասելիքն և համեստ
կարծիքն ու խորհուրդը Հայ բեմի
ապագայ ընթացքի համար. իսկ վե-
րաբերութեամբ դերասանուհեաց և
դերասանների մէջ չենք երկմտում,
որ նորա կարող կ'լինեն իրանց խա-
ղով զրուել Հասարակութեան ու-
շադրութիւնը:

Մասնաժողովի անդամների անձ-
նաւորութիւնը մեզ յոյս են տալիս,
որ Հայ Թատրոնի գործը յաջողըն-
թացք կ'ունենայ:
Տեսնենք:

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.

Ահա պատճէնն այն ծանուցադրի,
որ Կ. Պոլսի Հայոց Պատրիարքը տուեց

31ին մայիսի մեծ տէրութեանց դե-
պաններին:

Պ. Գեաղամյան, Բերկինի զանադրութեան
տեղի ունենալից յետ ես մի քանի ան-
գամ ներքեցի ինձ ձեր իբրեւ մեծ տէրու-
թեան ներկայացուցչի ուշադրութիւնը
զարձնելու կամ նոր իրողութեանց վե-
րայ, որոնք պահանջում են շուտափոյթ
միջոցներ և կամ թէ մասնաւոր Հայե-
րի ընդհանուր դրութեան վերայ կայսե-
րութեան մէջ: Կայսերական Օսմանեան
կառավարութիւնը յարգելով Ներսիսի
պահանջները՝ կատարեց զանադրութեան
այն մասերն, որոնք ամենամեծ կա-
րող էին համարվիլ նորա համար և վեր-
ջապէս հերթակալ հարց արեց 61երորդ
յորդաձի իրաւորուն, խրկելով գոր-
ծակատարներ (կոմիսար) զանազան նա-
հանգներ, ուր բնակում են Հայեր:
Ձեր չորսադարձութեան յայտնի է, թէ
որպէս են կազմակերպվիլ այդ յանձնա-
ժողովները, անձնաթիւն չեն ձեռք
հրահանգներն, որ նորա ստացել են:
Այժմ անկարելի է զուշակել հետեանք-
ներն, որ կուսնեայ յանձնաժողովների
գործունէութիւնն և ոչ անգամ կարելի
է առաջուց ասել, թէ արդեօք այդ հե-
տեանքները համապատասխան կ'լինին
թէ ոչ: Բայց անտարակոյս է, որ գոր-
ծին վերջի վերջոյ ձեռնամուկ լինին և
կիսամիջոցների գործադրութիւնը բոլո-
րովն հակառակ են այս երկրի իսկա-
կան շահերին և այն նպատակին, որ
ունին մեծ տէրութիւնը: Ուստի և ան-
գուտ չի լինիլ, եթէ ես ասելի քան ով
և ինչ առանց լռելու յայտնեմ բուն
պատճառները Հայոց ներքինեանց, ո-
րովհետեւ այս պատճառների հետ ծան-
թութիւնը պէտք է տայ գործադրելու
կարեւոր միջոցները Հայերի վիճակը թե-
թեացնելու համար, որ բարձրաձայն
պահանջվում է և որ մեծ տէրութիւնը
հանդիսապէս կարգադրել են: Իբրեւ այս-
պիսի պատճառներից մէկի վերայ պէտք է լի-

է ամենից առաջ մասնաւոր լինեմ հա-
սարակաց պաշտօնատարների վրայ: Ա-
մենք առ հասարակ ասում են, որ Օս-
մանեան պաշտօնատարները վատ են և
նոյն իսկ կայսերական կառավարութիւնն
ինքը քանիցս անգամ յայտնի է այդ,
իսկ չեմ որոնել այդ պաշտօնատարների
զլխաւոր թերութիւնն բնահարապէս
վարչութեան կողմանէ, այլ միայն Հայոց
տեսակետից կ'ստեղծեմ այն: Գլխաւոր
անյարմարութիւնն այն է, որ նորա բո-
լորեան մասնաւորներն են և որ եթէ
նորա յաճախ մոռանում իրանց պար-
տականութիւնը իբրեւ պաշտօնատարներ,
երբեք չեն մոռանում այն պարտակա-
նութիւնքն, որ նորա իբրեւ մասնաւոր-
կանք պէտք է կատարեն ամեն բանում,
ինչ որ վերաբերում է Հայերի յարաբե-
րութեանց մասնաւորանքների հետ: Այ-
րանից է առաջանում, որ Հայերին ոչ
միայն միշտ կախեալ և հպատակ դրու-
թեան մէջ են պահում մասնաւորանքների
վերաբերութեամբ, այլ և ամեն օր խը-
րում են նոյա կալքն և նրանց զոր բե-
րում: Այսպէս երկրի մէջ վարչութիւնը
ոչ թէ աշխարհական է, այլ հոգևոր: Նոյնը
պէտք է ասել և արդարադատութեան
մասին: Շատ անգամ Հայն, եթէ վիճ
ունի սորա հակառակորդի ցանկու-
թեամբ, տանում են մասնաւորանք հո-
գևոր ատենը: Այսպիսի անյարմարու-
թեան դուրս չհաւատարմել էլ, բայց սա
իրողութիւն է և այն հակառակ 1291
թուականի դիւկադէի 12ի ֆիրմանի իս-
կական կարգադրութեանց:

Ինչ կ'վերաբերի աշխարհական և խա-
ռն ատեններին, սոքա ես կան, միայն
սոքա մէջ նախազանում են մասնաւոր-
անքներ, որոնք հոգևորական են և դա-
տում են մասնաւորանք հոգևոր օրէնքով:
Աշխարհիկ օրէնք մնացել է Երբին:
Սրան թարգմանել են արաբերէնից ու
կոչել Մեղէլէ: Այսպէս առաջին և ան-
յետաձգելի բարենորոգումն պէտք է լի-

է՝ մեզ կարգալ ու գրել սովորեցնեցի
Այն մարդը, որ իւր օրում ոչ մի լրագը-
րի երես չէր տեսնում, այժմ եթէ ինքը
չէ տանում սորան — նորան խնդրելով
առնում է Մշակը և և Մեղէլէն, տա-
նում տուն, միշտ կարդում ու կարդում
և սաստիկ զայրացած գրէ ձեռք առ-
նում պարոնի ստերը հեղքում:

Վերջին ժամանակներում մեղանում
տարածվեց մի տեսակ ազգասիրութիւն,
ամենքը ոգևորուած էին ազգասիրու-
թեան ամենամեծ հոգով, ամենքը
ձրգտում էին դէպի ազգասիրութիւնը:
Մտածեցին հիմի մի ինչ որ է ընկե-
րութիւն — Երողմեանց Լուսաւորչական
ընկերութիւնը: Գրվեցաւ կանոնադրու-
թիւն, ընտրվեցան անդամներ, մի նա-
խադաւ, մի դերկետոր և այլն և այլն: . . .
Այս հարցը լրագրութեան մէջ մտաւ,
խօսվեցաւ, բայց ոչինչ չեղաւ ու վերջն
էլ չգրիւ — վիճում, գրում — վիճում, մէջը
փուշ օխտը հատիկ օ առածը արդարա-
ցաւ, ճշմարտացաւ: . . .

Բայց զարմանալին այս չէ, այլ այն,
որ մենք ունենք մի ուսումնարան, որը

ԳԱՒԱՐԱՎԱՆ ՖԵԼԻԵՏՕՆ (Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.)

Ափսոս, ափսոս և հազար անգամ
ափսոս:

Այս ափսոս, ընթերցող, որ ես ոչ
Քաղցի, ոչ Ասիացի, ոչ Սիւլիկ և ոչ
Յեց եմ, որ իմ սուր գրչով, իմ հան-
հանձարեղ գրութեանցով շատերն ու-
րախացնեմ, զմայլեցնեմ և փառաւորեմ,
շատերն էլ տրամացնեմ, տխրացնեմ և
զայրացնեմ: . . . Ոչ, ես այդ պարոն-
ներից չեմ և ոչ էլ ունիմ նրանց բազմ
գրականական ասպարեղում, այլ եմ
մի խեղճ Հանաքի, ընթերցողիս դուա-
չի, որ կամենում եմ մի քանի բան գրել
զերի, թէ կուզ քաջ էլ գիտեմ որ այս
շատերն սրտին կը դիպին, բայց
ինձ համար այդ հոգ չի, միայն թէ չի-
մանան ով եմ ես, թէ չէ բուրդս կը
գրեն սաստկապէս, որովհետեւ այս մօ-

ղայ է մեղանում, գրողներին այսպէս են
պատում, երբ տեսնում են իրանց
պատկերը լրագրում: . . .

Է՛հ ինչ և ինչ, ակամ խօսքս:
Վերջապէս հեռացան պատկերից:
— Ո՛վքեր:
— Մէլքեղաշէն ու նրա գործիք Տէր-
խաչատուրեանցը, այդ երկու արդար
մշակները: . . . Այ՛ո, հեռացան, բայց
ինչ տեսակ — ուժեղներեղ գրկուած, ան-
պատիւ, խայտառակ. ըստ որում Ազո-
ւեցուն զայրացնելը չէ ինչ կատակ, նա
էլ ունէ պատուազգացութեան ճաշակ:

Շատ ծիծաղալարժ անցքեր են պա-
տահում ժողովներում: Երբ երեսփոխա-
նական անդամները նիստ էին կայացրել
Մէլքեղաշէնի ու Տէր-խաչատուրեանցի,
այդ պարտազանցների ուժեղները լի-
վին տալու կամ չը տալու մասին, շատ
ուշադրութեան արժանի դէպքեր պատ-
հանցին: Ամէնքը, բացի երեքից, կամե-
նում էին կտրել ուժեղները: Բանը այն-
տեղը հասաւ, որ դրանք Ա. Մ. Ե. Ա. Յ. Ի. Ն.
Պ. Ա. Յ. Ա. Ն. Ե. Ի. Ն. Մ. Ե. Կ. զայրացաւ,

բարկացաւ, նեղացաւ, խօսեց, խօսեց,
ոչինչ չը չինեց ու ժողովեց հեռացաւ: . . .
Նէ, ինչ էր քո միտքը, պարոն, միթէ
կարծում էիր, որ ամենքը քեզ կը խո-
նարվին, այդ այս կը լինի և ոչ ոչ
— Ոչ, պարոն, այդ ուշէ, աղայութեան
դարը անցաւ, այս XIX-դ դարը հաւա-
սարութեան դար է, մի մոռանա՛ք առա-
ծը — էն վաղ էր, որ էլ չը կաղ էր:

Ոչ պատահաւ ի զարմանա ամենքին,
պաշտպանումէր դրանց և մեր ՎԵՐԵՎ-
աղան: Նա իւր այս դերում իսկ և իսկ
ժողովից դուրս գնացող պարոնի էխսն
էր: . . . Մէլքեղ — աղան նախ և առաջ
ատենաբանեց, վարկեցնել աշխատեց ժո-
ղովին, բայց երբ վերջը տեսաւ, որ ո-
չինչ չէ կարողանում չինել վերջին մի-
ջոցին, թէ յանդուգն մարդիկ են, կը
զանգաւորեն, մեզ համար լաւ չի լինի,
մեզ դատարանները կը տանեն ևայն ևայն:
Մեղաւոր լինել և դարձեալ զանգաւո-
րել, կեցցէ մեր հոգևորը: . . .

— Միւսիս, նկատեց մէկը շատ իրա-
ւացի կերպով, Մէլքեղաշէն գրաւոր դի-
մելէ Մասնաժողովին, որ ինքը զայա-
րեցնում է դասերը, ուրեմն նրա ուժե-

նի այն, որ վարչութիւնն ու արդարա-
դատութիւնը հոգեւորից աշխարհականի
պէտք է փոխվին, նշանակելով բնակա-
նաբար նայ պատճառներ, կազմելով
քաղաքական և քրեական օրինաց դիրք,
համաձայն արդարաբանական ներկայ
սկզբունքներին և բարոյական, հրամայե-
լով, որ շերտաւոր ընկերութիւն միայն վեճե-
լով մասնատակարարութիւն մէջ և բարեկար-
գելով աստիճաններ կազմակերպութիւնը
այն գործերը զինելու համար, որոնց
մէջ խառն են քրիստոնեայն և վերջա-
պէս պէտք է տալ արդարադատութեան
այն կազմակերպութեան կարեւոր պաշտ-
պանութիւնը ոստիկանութեան, որոյ
պարտքը լինի հասարակաց ապահովու-
թեան պաշտպանութիւնը և որ կազմը
ված լինի, բացառութեամբ թափառա-
կանների, մասնատակարարների և շարժելի,
որոնք բնակում են նահանգում ինչ
տարի: Ոստիկանութիւնը պէտք է գը-
տանվի և բարոյական իշխանութեան ներ-
քոյ և ռեւենյայ նոյն թիւով: Մասնատա-
կան և շայ սպաներ: Մնացած բարենո-
րոգիւններ, որ պահանջում է հաւատա-
րութեան սկզբունքներ, որ հրատարակել է
կայսերական կառավարութիւնը. են, 1)
Հողային օրէնքի հրատարակութիւնը, որ
չափազանց աղքատութեան հետեւանքն
ընթերցանելով, 2) շայն լեզուի գոր-
ծածութիւնը ճանկարկների հետ միասին
բոլոր պատճառներով գործերում: Արդեօք
բաւական կ'լինին այն բարենորոգումները
շայերի դարաւոր ներդրութեանց առաջն
առնելու համար, ճարտար չկայ, որ
նորա կոչնչացնեն բողոքող անարդա-
րութիւններն և հասարակաց միտքը կան
դորդին: Յայտնի բան է, որ այդ նե-
տեւանքը լրացէս բաւարար չի լինի:
Պէտք է կենդանութիւն տալ ճանկար-
տանի այդ մասին, ուր այսքան երկար
ժամանակ թափառում էին մահ և յու-
սահաւորութիւն: Տեսուր փորձըն աշխարհ
ապագայից հետո է. որ ամեն բան դէպի
կենտրոն ուղղելով և ամեն տեղական
սկզբնաւորութիւնը ենթարկելով կենդանո-
նական իշխանութեան ազդեցութեան,
կանգ են առնում նահանգներում շարժո-
ղութիւնն և կենսաբ, կայսերական
իւրեք հարուստ մասերը դադարաւոր-
ված են աղքատութեան, միջնակա աւե-
լի պակաս պտղաբեր և ձեռագործական
նահանգները վայելում են համեմատա-
բար բարորութիւն, շնորհիւ տեղական
արտոնութեանց, որ նրանց տուած են:
Չերդ գերազանցութիւն, թէ էս չեմ
ս'ստիւլում: Եւրոպան վերջին պատերազ
մից առաջ էլ պահանջում էր կայսերու-
թեան նահանգների համար արտակենդ-
րոնացումն, շայերն հաստատ համոզ-
ված են, որ նորա մէջ է ամենալաւ և
միջնակ անգամ միակ երաշխաւորութիւնը
բարենորոգմանց և միեւնոյն ժամանակ

միակ միջոցը երկրորդ կենդանացնելու
համար: Եթէ բոլոր հրամաններին, ֆիւ-
մաններին և այլ հանդիսաւոր հրաման-
ներին փոխանակ, որ կենդանութեան
էր նահանգների վերայ, ձեռնամուխ լի-
նէին նշանակելու գլխաւոր կառավարիչ:
մի ընդունակ և կրօնական նախապա-
շարմունքներից ազատ մարդ, որ պարա-
պած լինէր միայն իւր կառավարչական
պարտաւորութիւններով, ունենար ըն-
դարձակ լիազօր իշխանութիւն հասարա-
կաց շինութեանց և լուսաւորութեան
համար, խոհեմ և արդար կերպով գոր-
ծադրելու նահանգի արդիւնները այն
իսկ նահանգում, չայստանալ այսօր կը-
լինէր ճանկարտանի ամենընտիր աշխարհ-
ներից մէկը, ուր օրինաց իշխանութեան
ներքոյ խաղաղութեամբ և համաձայ-
նութեամբ կ'ապրէին նորա, որոնք այժմ
բնակում են, կարծես մէկը միւսի հա-
շտով: Այսպիսի են, պ. դեպքում, բա-
րենորոգումներ, որ շայերն անհրաժեշտ
են համարում իրազօրեցնելու համար այն
գաղափարն, որ ղեկավար է եղել մեծ
տէրութեանց Բերլինի 61 երրորդ յօդաւո-
րը գրելիս: Չեր գերազանցութիւնը
միշտ կարեկից է եղել թշուառ շայ ազ-
գին և այժմ էլ ցոյց կ'տաք նոր և թան-
կազին ապացոյց այն կարեկցութեան,
բոլոր վերջինները հաստատելով կա-
ռավարութեան գիտութեան, որոյ ար-
ժանաւոր ներկայացուցիչն էր ճանկար-
տանում: Ընդունեցէք և այլն:

1879 (31ին) մայիսի 1879 ամի, Ստո-
րագրած է Ն. Ե. Ն. (Le Nord.) (nº 149).

Դ Ա Վ Ի Ե Ժ
(Թղթագրութիւն «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
նիւ 1879թ.)

Ի վաղայ թաղի ազգային ուսումնա-
նարանի հարցաքննութիւնից յետոյ
տեղի ունեցաւ ներկայ ամսոյ 8-ին
և պարգեւաբաշխութեան մի փառա-
ւոր հանդէս շնորհիւ պ. Օհան Տէր
Ջաքարեանի: Ուսումնարանի ներս և
դուրս զարդարուած էին ուռնիներ ու
տերով և զանազան տեսակ ծաղիկ-
ներով, ուսումնարանի մուտքի առ-
ջին կանգնեցաւ ի նմանապէս և
նոյն ոստերով մի յաղթական կա-
մար. յաջ և յահակ ծածանվում
էին երկու դրօշակներ, որոց միին
վրայ կարդացվում էին «Եկեցէ՛ք Նաս-
տիւն»:

Իսկ վաղ թաղի ազգային ուսումնա-
նարանի հարցաքննութիւնից յետոյ
տեղի ունեցաւ ներկայ ամսոյ 8-ին
և պարգեւաբաշխութեան մի փառա-
ւոր հանդէս շնորհիւ պ. Օհան Տէր
Ջաքարեանի: Ուսումնարանի ներս և
դուրս զարդարուած էին ուռնիներ ու
տերով և զանազան տեսակ ծաղիկ-
ներով, ուսումնարանի մուտքի առ-
ջին կանգնեցաւ ի նմանապէս և
նոյն ոստերով մի յաղթական կա-
մար. յաջ և յահակ ծածանվում
էին երկու դրօշակներ, որոց միին
վրայ կարդացվում էին «Եկեցէ՛ք Նաս-
տիւն»:

Ես ասացի, որ Ազգային ձգտումն
միշտ գէպի ազգասիրութիւնը, Այժմ
կամենում եմ փաստով հաստատել իմ
խօսքը: Այստեղ աղաւթիբարբար կառու-
վում է (նորոգվում) Յակոբ Ալիբեան
անունով մի եկեղեցի, որի շինութեան
համար, ինչպէս ասում են, նշանակուած
է մօտ 40 հազար ռուբլի գումար: Չար-
մանալին այս է, որ մի քանի քանի Ազգու-
լիսում կայ տասը եկեղեցի և էլի նորից
կառուցվում է մի ուրիշ, որ բոլորովին
աւելորդ է. թէ ժողովուրդի սակաւու-
թեան և թէ տեղի անյարմարութեան
կողմից. . . նրան, իմ կարծիքով, կա-
րելի էր միայն թողնել իրեն իւրաքանչիւր

րադին շահ՝ իսկ միւսին՝ «Եկեցէ՛ք Նաս-
տիւն»:

Իսկ հանդէսից յետոյ սուրբ թէյ
և մրգեղէններ, ամենքը յայտնեցին իւ-
րանց շնորհակալութիւնը պ. Օ. Տէր
Ջաքարեանին, որ իրան ազգասիրա-
կան ջանքը չէր խնայած Վիլայէթ
թաղի աղքատիկ վարժարանի խնա-
մատարութեան և այսպիսի մի Ազ-
գային փառաւոր հանդիսի պատրաս-
տութեան համար. նմանապէս և
յայտնեցին ամենքը իրանց գոհունա-
կութիւնը նոյն վարժարանի բարեջան
ուսուցիչ և կառավարիչ պ. Ա. Տէր
Եսայեանին, որ բարեխղճարար աշ-
խատած էր իրան խնամոց յանձնուած
աշակերտներին բարոյականութեան և
կարեւոր ուսմանց մէջ զարգացնել
և քաջակերպել նորան որ այսուհե-
տեւ էլ աւելի ջանասիրութիւն ցոյց
տայ յօգուտ նոյն վարժարանի աղ-
քատիկ մանկանց և խոտաքան նը-
պաստել նիւթականապէս մասնաւոր
հանգանակութեամբ թէ կեկեղեցոյ
բակում՝ նոր ձեռնարկած շինու-
թեանց և թէ վարժարանի նորոգու-
թեանց համար և ամենքը մեկնե-
ցան ուրախ և զուարթ սրտով:

Մ. Գ. Գալափազեանց:

Դ Ջ Լ Ա Ր
(Թղթագրութիւն «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
նիւ 1879թ.)

Ամսոյ 2ին կիրակի օրը կատա-
րուեցաւ այստեղ հանգուցեալ Ստե-
փանոս Նազարեանցի հոգեհանգիստ-
ընէ հանդիսականներ քիչ էին. վեր-
ջին աւետարանից յետոյ հոգաբար-
ձու Աստուածատուր Կաճկաճեանը
կարդաց յարմարաւոր ձառ. Հարկա-
ւոր էր աւելի հանդիսաւոր կերպով
կատարել այդ հոգեհանգիստը ու յի-
շուարհականացնել և յետոյ կախու-
ցան յառաջադէմ աշակերտաց կրթ-
քերի վրայ երեք աստիճանի ոսկեղօծ
խաչեր և դրուեցան բարի վարուց և
ուսմանց յառաջադիմութեան վկայա-
կաններ, իսկ աստիճան աշակերտաց
աստիճանաբար բաշխուեցան զմէկն-

դի, ինչպէս և առաջ էլ կարի Ես միջն
այսօր չեմ կարողանում հասկանալ թէ
ինչը աստիճան մի այսքան հազարն
մար ճուրղ ձգելով (դրանով կարելի էր
ապահովել մեր ուսումնարաններին ապա-
գան) կառուցանել այդ եկեղեցին, որը
մի առանձին զգալի կարեւորութիւն չը-
ունի Ազգուլիսի համար, միայն այսքան
գիտեմ, որ պատմում են իբր թէ Յակոբ
Ալիբեանը գիշերը երազի մեջ սպանա-
ցել է մի պարոնի ասելով՝ Եթէ ինձ
չը նորոգեն, ես Ազգուլեցոց հարստու-
թիւնը ձեռքերիցը կը խլեմ. . . և ա-
հա երկուրդից սկսել են շինել նորան. . .

Ես կամենում եմ մի բարի խորհուրդ
տալ մեր Ազգուլեցիներին: Որովհետեւ
այժմ շատ դժուար է արժանաւոր քահա-
նաներ գտնել և առաջինը որ էջմիածինը
շատ անհոգ է այդ մասին. . . և եր-
կորդ, որ մեր մեջ էլ չը կայ ոչ մէկ
լաւը, բացի լրագրութեանց մէջ յայտնի
մեր ազգաստիւն պաշտօնեայն, ուստի
ես իմ կողմից կառաջարկելի, որ այդ
նոր կառուցվող եկեղեցու համար վար-
ձէին նորան, որպէս զի կարգին դնար

ներ, գրաւորութիւն և մատնանք: *)
Իսկ հանդէսից յետոյ սուրբ թէյ
և մրգեղէններ, ամենքը յայտնեցին իւ-
րանց շնորհակալութիւնը պ. Օ. Տէր
Ջաքարեանին, որ իրան ազգասիրա-
կան ջանքը չէր խնայած Վիլայէթ
թաղի աղքատիկ վարժարանի խնա-
մատարութեան և այսպիսի մի Ազ-
գային փառաւոր հանդիսի պատրաս-
տութեան համար. նմանապէս և
յայտնեցին ամենքը իրանց գոհունա-
կութիւնը նոյն վարժարանի բարեջան
ուսուցիչ և կառավարիչ պ. Ա. Տէր
Եսայեանին, որ բարեխղճարար աշ-
խատած էր իրան խնամոց յանձնուած
աշակերտներին բարոյականութեան և
կարեւոր ուսմանց մէջ զարգացնել
և քաջակերպել նորան որ այսուհե-
տեւ էլ աւելի ջանասիրութիւն ցոյց
տայ յօգուտ նոյն վարժարանի աղ-
քատիկ մանկանց և խոտաքան նը-
պաստել նիւթականապէս մասնաւոր
հանգանակութեամբ թէ կեկեղեցոյ
բակում՝ նոր ձեռնարկած շինու-
թեանց և թէ վարժարանի նորոգու-
թեանց համար և ամենքը մեկնե-
ցան ուրախ և զուարթ սրտով:

Մ. Գ. Գալափազեանց:

Դ Ջ Լ Ա Ր
(Թղթագրութիւն «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
նիւ 1879թ.)

Ամսոյ 2ին կիրակի օրը կատա-
րուեցաւ այստեղ հանգուցեալ Ստե-
փանոս Նազարեանցի հոգեհանգիստ-
ընէ հանդիսականներ քիչ էին. վեր-
ջին աւետարանից յետոյ հոգաբար-
ձու Աստուածատուր Կաճկաճեանը
կարդաց յարմարաւոր ձառ. Հարկա-
ւոր էր աւելի հանդիսաւոր կերպով
կատարել այդ հոգեհանգիստը ու յի-
շուարհականացնել և յետոյ կախու-
ցան յառաջադէմ աշակերտաց կրթ-
քերի վրայ երեք աստիճանի ոսկեղօծ
խաչեր և դրուեցան բարի վարուց և
ուսմանց յառաջադիմութեան վկայա-
կաններ, իսկ աստիճան աշակերտաց
աստիճանաբար բաշխուեցան զմէկն-

ամեն բան. . . նա իմ կարծիքով շատ
յօժար կը լինի և կընդունի մի այս տե-
սակ շահաւէտ առաջարկութիւն և ինչ-
պէս լսում ենք, հենց նոյն իսկ պատճա-
ռով էլ նա հակառակելի և թշնամացել
է իւր ժողովուրդի հետ, որպէս զի կա-
րողանայ այդ պաշտօնը ձեռք ձգել. . .

Ես կամենում եմ ցոյց տալ սրա խմ-
բադիր, — պ. դոկտոր Արծրունու քաջա-
գործութիւնը:

Ի՞նչ է, ի՞նչ, Հանաքչի, էլի հա-
նաքներդ սկսեցին:

— Հանաք չէ, Աստուած վկայ հա-
նաք չէ, ես իսկութիւն եմ ասում, և
միթէ կարելի է հանաք տալ մի այն-
պիսի գործում, որի մէջ խառն է պ.
Արծրունին, փիլիսոփայութեան դժու-
րը. . . Չէ, հանաք չէ, այլ այ թէ
ինչէ: Պ. Արծրունին. իւր լուրերի մէջ
մի պոչաւոր սուտ հրատարակեց իբր
թէ մասնաժողովի գործերը երեսփոխա-
նական ժողովից առանց ուղարկութեան
մնացին, միջնակ. մասնաժողովի գործու-

չել անմահ Միքայէլ Նազարեան-
ցին, որ աջ ձեռն էր Նազարեան-
ցի:

Ամսոյ 18-ին վերջացան տեղոյս
երկուսու դպրոցայ քննութիւնները:
Հանդիսականներ չկային, քննիչներն
միշտ միեւնոյն և իրենց հոգաբարձուք
էին: Չայտնով, որ այս վերջին տարի-
ները արական դպրոցը իւր վերայ
գլխավորապէս դպրոցի անունը կրեց,
բայց պէտք է ասել որ թէ արական
նը և թէ իգականը քառօրյական
յառաջատուութեան համաձայն են
ընթանում — տարեցտարի աշակերտ-
ներն էլ պակասում են, վարժապետ-
ներն էլ թլանում:

Առաջուայ 100—120 աշակե-
րու հինից այժմ հազիւ 54 են մը-
նացել, 200 աշակերտներից էլ հա-
զիւ 150 ու սրանք ևս կաթ ու-
տողներ:

Տեղոյս քահանայներ հոգեւորա-
կաններ են, բայց մարմնաւոր նա-
խապառով են հոգեւորից, նրանք
այդիկներ ու կարուածքներ են առնում
և շատ անգամ եկեղեցին թողած
այդիկ են վազ տալիս բայց եթէ չաղ
մեռել լինի, շուտ քաղաք են սլանում:
Ի՛հ, պարոն խմբագիր, ոչխարհը
դմակ է, ում դանակը սուր է՝ նա
շատ պէտք է կտրի: Մի քահանայ
որ կրօնի և նոտայի ուսուցիչ է,
հարսանիքին աղջկայ տանը ամրողջ
զիշեր քէֆ անելուց, երգելուց և
բոլոր հանդիսականներին իւր շատ
խմելով փախցնելուց յետոյ, միւս
օրը առաւօտեան 10 ժամին մենակ
սազանդարներին վեր առած երգելով
ուրա՛ս ասելով և շապօն օդի մէջ
խաղացնելով մահ է գալիս փողոցից
փողոց՝ ծանօթ անձանօթին բարե-
տալով: Ընդունում ենք քահանայի
քէֆ անելը, հայալ իլի իրա մօր
կաթի պէս բայց արքան անգոհապ
ազատութիւն չենք ընդունում: Մի
քանի խօսք էլ ձեռնադրութեանց և
երեսփոխանների մասին:

— Դուրս կորի իմ մուկերից,
ասում է հարուստ աղան իւր բաղի
սիրած թամազին (պրիկաչիկ):

— Հէ՛ր ես տուս անըմ, աղա,
քեզ հայալ զուլուղեմ արել:

— Էնդուր որ, անախտան, իմ աղ-
չիկէքի համար Մոսկովից նոր մօղեմ

նեղութիւնը ընդունեալ և հաստատուեցան
երեսփոխանական ժողովից և յանձնու-
ցաւ Հոգաբարձութեան, որպէս զի օ-
գուտ բաղին նրանից և իրագործեն այդ
օգուտեւ վեճիկները: Ուրեմն, որանդից
պ. Արծրունին իմացաւ (երեւ նա երա-
զումն էր տեսել այս բոլորը) այդ սուտ
լուրը, եթէ ոչ Մէլիքազարէի զրչից:

Յօդուցի, բաւական է կարծեմ, եթէ
երկար գրեմ գուցէ ընթերցողքս զայրա-
նան և այլ ես գրածներս չը կարդան:
Յոտնութիւն, ընթերցող, ես այժմ
մտնում եմ դեղեկի ունի հասարակու-
թեան մէջ, գեղեցիկ սեւի, որի նմանը
չը կայ ոչ մի տեղում: Ա՛խ, ընթերցող,
զիտեմ որքան քաղցր ճիւղերիցներ, քաղ-
ցըր խոտիցութիւններ պէտք է լսեմ ես,
բայց մի վախճանար (որ դու էլ լսես) լը-
սածներս կը գցեմ գրչի, թէ կուզ անու-
նըս էլ կանչեն դաղկիլի, այդ ինձ մեծ
փոխիլ, ըստ որում իսկական անունս է

Հանաք չէ:

պերել ավել, բայց քու աղջիկներ
իմ աղջիկներն առաջ հաջորդ
մօդը: Այդ ասելով արտաքուստ է
թափաղին:

— «Մեղու» կամ «Մշակ» կարգա-
ցել էք: հարցնում եմ այստեղի
քիչ շատ կարգացած երիտասար-
դին:

— «Հ» պան չունես, ես մեկ
չափարանող զինին յօժարութիւ-
նով կը վերաբաշխեմ քանից քու կազմ-
թիւ:

— Այդքան փոքր իշատէ հաս-
կացող երիտասարդներ կար
այստեղ, ինչու մի թատրոն կամ զբոսա-
շէնք չունեմ, հարցնում եմ դարձ-
եալ նոցա: Իսկ նոքա պատասխա-
նում են:

— Թեքի էն երևումը թող էս
խօսքերը, սլաքաօղակն ու Ալուկի
տունը թատրոն էլ ա ու զբոսաշէնք
էնպէս լաւ դադարի ակտիւսներ կան
էնտեղ որքէնք կայ, մենք էլ ակ-
տիւսներ թատրոնն ու թատրոն: Ու-
րախացէք, Ղլարի հայրեր, լսելով
ձեր որդւոց խօսքը, ուրախացիր և
դու չայստասն, որ Ռուսաստանի
խորքումը քեզ համար ապագայ սե-
րունդ է պատրաստվում: Մեզանում
անսովոր բաներ է պատահում: Մի
պատուական կարծուած մարդ, որ
հոգաբարձու է լինում իւր աներոջ
վերայ թողնելը այնպէս է ման ա-
ծում որ երեսուն հազար մանկի
կայքը ու բազմ իրան է սեփականաց-
նում, քոթանք ու քնին հաց չու-
նին ուտելու, դռն է գուռն են ընկել
իսկ անոր տղան թիթիկ է ածապա-
րում հաց գտնելու:

Մի հայ կին երեք երեխայ է բե-
րել. երկուսը աղջիկ, մէկը տղայ, ե-
րեխայքը դեռ կենդանի են:

Քաղաքի մէջտեղումը, ուր խիտ
է հայ ժողովուրդը, տրակտոր է բաց-
վել ու բարոյականութեան դասեր
տրվում հայ երիտասարդներին: Հը-
րախում եմ քաղաքացւոց ուշադ-
րութիւնը դրա վերայ:

Ամէն տարի բնութեան վտանգ-
ները անպակաս են Ղլարի համար.
մորիսը եկաւ դաշտերին ու հեռու
այգիներին փնտռում էր բայց անկե-
մեծ փնտռումը մեկ ամսոյ 23ին
յորդ անձերի հետ կարկտատար
փոթորիկը, դարձաւ ծառեր ջաղ-
ջաղվեցան ու գետին տապալեցան,
մեզերը թափուեցան. վազերի մեծ
մասը պարկազրել է ցեխի ու ջրի
մէջ, տեղ տեղ էլ կարկտառ բա-
ւական ջրաղէկ է խաղողի ժուռը:
Արի հիմա դու նրա համար նոր ձող
ա՛ւ, նոր մշակ բունի, վեր քաշի էս
չոքին, վեր քաշի էս ժուռը կայրվե-
մասուլը կէս կ'ընին կերթայ. գնա՛
էնք ցեխից հանի և 80 կոպէկով
զինի ծախելով ապրուստ արա էս
թանկ ու կրակ տարիքը: Հորէն 7 ա-
բասի ալիւրի փութն է, 7 կոպէկ էլ
մի գրվանդէն, էսօր էդուց էլ բա-
ղաբաղը կ'այս, հա՛ բռնկայի (տա-
կաւ), հա՛ մշակի փող տուր. մէկէլ
տեսար խախալ տակումը քեզ հա-
մար բան չ'մնաց... է՛հ դժուար է,
պ. խմբագիր, Ղլարու բաղմունչի
բանը: Բարով դունեա մեր աղէքը
լաւ ծախեն նիւնայումը զինին, որ

մեկանից էլ լաւ դնով առնել կա-
րենան:

Բ ա ղ մ ա ն ի

ՅԱՐԳՈՑ ԽՄԲԱԳԻՐ

Բաղմիցս հրատարակվեցին «Մեղու»
լրագրի մէջ լուրեր, որոնք վերաբերում
էին մեր քաղաքի եկեղեցիների հաշիւ-
ներին, որովհետեւ երեսփոխաններից ո-
մանք մերժում են հաշիւ տալ հասա-
րակութեան:

Ես որպէս մինը այդ անձանցից,
պարզ եմ համարում ինձ հրատարակա-
տեղեկութիւն տալ Նախնիներու հասա-
րակութեան իմ ութ ամսեայ երեսփոխա-
նութեան համար, որպէս զի ուս օրի-
նակ լինի իմ պաշտօնակից անձանց,
որոնք շատ վախճանում են հաշիւ նե-
կադանքուց, կարծելով որ իւրեանց պա-
տիւր ոտնակոխ կ'ընին և կամ մի այլ
գաղափար են թաքցնում այդ երկար լը-
ուութեան տակ, այն ինչ հակառակ դի-
տուածում հաշիւ չ'երկայացնելով՝ մենք
ստորագրում ենք մեզ՝ մեր անձը կասկա-
ծանքի ենթարկելով, դրա մէջ մեր
պարծանքն ենք որոնում, ինչու չ'ալիսի
ժողովուրդը, տեղեկութիւն ունենայ
իւր կարողութեան մասին և ըստ այնմ
վարէ իւր գործերը, Զարգոյ խմբագիր,
յուսալով որ է՛ք մերժի այս տողերի
հրատարակումն ձեր թերթի անկիւն-
ներից մինում, վստահանում եմ զիմ
ձեր բարեկամութեանը:

Հին եկեղեցւոյ կայքերի հոգաբարձու
և գանձապահ՝

Կարապետ Գասպարեանց:

Հին-Նախնիներ:

Հաշիւ Հին-Նախնիներու Սուրբ Երրորդու-
թեան եկեղեցւոյ, սկսելով 1866 տիւր 20-ն
սեպտեմբերի 9 1874 թ.:

Մ Ո Ւ Տ Ք.

- 1 իմ պաշտօնի մէջ մտած օրից ընդունած
եմ վեց կտոր պարտաւորութեան գանձապահ
անձանց անունով, գումարն է երկու հազար
մէկ հարիւր յիսուն... 2150 ռ.
- 2 Մինչև ցմէկն մայիսի 1873 ամի. տո-
կոս ստացած է վերոգրեալ գումարից ընդա-
մեն մէկ հազար քսան... 1020 ռ.
- 3 Սկսելով 1866 ամի 20-ն սեպ. 9 1874
թ. հանգուցեալ երեցիքիս Ներսէս
Տէր-Աստուածատուրեանից ստացել եմ
եկեղեցւոյ մոմավաճառութիւնից և գան-
ձանակից երկու հազար քսանսուն և
ուրբ... 2048 ռ. 60 կ.
- 4 Երրորդ յօդուածում դրված գրաւից
տոկոս ստացած է գանձապահ ժամանակ-
ներում եօթը հարիւր ինըսուն չորս ռ.
եօթանասուն հինգ կ. 794 ռ. 75 կ.
- 5 Եկեղեցւոյ պատկանող տնից ստացել եմ
վեց հարիւր ռ. 600 ռ.
- 6 Ես նոյն տնից վարձ է գոյացել
եօթանասուն ռ. 70 ռ.
- 7 Նշատապան անուանալ ուկտառե-
ղից գոյացած արդիւնք և այլ նուիրա-
տութիւններ երկու հարիւր տասնու-
հինգ ռ. 215 ռ.

Ընդհանուր գումար 6898 ռ. 35 կ.

Ե Լ Ք.

- 1 Հոգևոր դպրոցի վերադ ծախս է եղած
լըմիցայ 1866 ամի մինչև 1874 ամի.
ուսուցչաց ռոճիկ և այլն բոլորը մէկ հազար
վեց հարիւր ինըսուն ռ. 1690 ռ.
- 2 Վարդան Բունեաթեանցի գնած կէս
մաս տանը վճարած է իւր գումարովը
բոլորը վեց հարիւր ռ. 600 ռ.

3 Վարդան Բունեաթեանցի և Օհան
Բաղդասարեանցի գնած տնի կալու-
ածադրերի հաստատելուն ծախս եղած է
բոլորը մէկ հարիւր քսան ռ. 120 ռ.

4 Չորս տարուայ ընթացքում Բունեա-
թեանցի գնած տան վերայ նորոգու-
թեան ծախս եղած է երեք հարիւր ին-
ըսուն ռ. 390 ռ.

5 Մէկ հատ ճաշոց մէկ հարիւր մի-
սուն ռ. 150 ռ.

6 Եկեղեցւոյ համար դանազան անօթե-
ղէններ գնելուն վճարած է բոլորը մէկ
հարիւր ութսուն ռ. քսան կ. 180 ռ. 20 կ.

7 Եկեղեցւոյ խուցերին և առաջնորդա-
րանի վերայ նորոգութիւնների համար
ծախսուած է մէկ հարիւր քսան ռ. տա-
սընուհինգ կ. 120 ռ. 35 կ.

8 Եկեղեցւոյ պատկան մնացեալ կանխիկ
դրամը, որն որ կ'գտնուէր ինձ մօտ, հա-
մաձայն հրամանի Նորին Օծութեան
վերաբար կաթողիկոսի ամենայն հա-
յոց, յանձնուած է Նորայէն Սուրբ Գէ-
որգ եկեղեցւոյ շինութեան հոգաբարձու-
ներին՝ Տէր Մկրտիչ Տէր-Սարգիսեանցին,
Մանասի Մկրտիչ Բունեանցին, Սիմէօն
Սիմէոնեանցին, Բատալ Պողոսեանցին, և
Մահեսի Հախնազար Յակովբեանցին,
ընդամենն երեք հազար վեց հարիւր քա-
նասուն ուրբ ռ. 3648 ռ.

Ընդհանուր գումարն է 6898 ռ. 35 կ.

Մ Ո Ղ Ռ Կ

(Թղթուց-Մեան ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱ-
ՆԻ՝ Լրագրի):

Ինչպէս որ շատ քաղաքներում,
նոյնպէս էլ Մոզդուրում ամսոյ 15-
ին կատարուեցաւ, թողութեամբ
հոգևոր իշխանութեան, Արժանալի-
շատակ Ս. Նազարեանի և նորա աշ-
խատակից Ս. Նազարեանի հոգե-
հանդիսար: Տեղւոյ երկուս զարոյց-
ների վարչութիւնը, սորա հետ ի
միասին և մի քանի եռանդուն հայ
երիտասարդներ շքեղ տեսք տուին
հանդիսին. հասարակութիւնը սովո-
րակից շատ էր: Ամբողջ ժամա-
սածութիւնը կատարուեցաւ ծխական
դպրոցների սաների և սանուհիների
բերանով: Նրնջեցեալի սեղանը ծած-
կուած էր ծաղիկայ փնջերով և
պտակներով, որ որոշ տեսակում էին
հանգուցեալի ազգանուն գլխադրե-
րը: Հանգիստ օրհնութիւնից առաջ
կարդացուեցան ճառեր և մի ոտա-
նաւոր նուէր Ս. Նազարեանի յիշա-
տակին: Ճառերի բովանդակութիւնը
սովորապէս նոցա կենսագրութիւնն
էր և գործունէութեան նկարագիրը:

Թէ հանգուցեալ Ս. Նազարեանը
և Ս. Նազարեանը որքան օգտա-
ւէտ են եղած մեր ազգատ գրական-
ութեան համար. դա մի այնպիսի
անուրանալի ճշմարտութիւն է, որ
ամեն մարդ, եթէ կարդացել է զոն
մասամբ դոցա աշխատութիւնները,
տեսել կամ լսել դոցա անձնանունը
ծառայութիւնները հայազգին, ան-
շուշտ կ'փայտ ասածիս: Բայց չնայե-
լով սորան եղան անձինք, որոնք ար-
համարեցին սոցա յիշատակը, շատ
պարզ է որ հոգևորականներից են
դրան:

Ինչ էր արդեօք վերոյիշեալ
քահանայից հակասած վարմունքի
պատճառը: Նազարեանն է, թէ մի
այլ անձնաւորութիւն: Ո՛չ, Նա-
զարեանի անունը գուցէ այս առաջին

անգամն է, որ լսում են, (որովհետեւ
մաշտոցի, շարականի և այլ հոգևոր
գրական մէջ այդպիսի անուններ չը
կան) դա է պատճառը, այլ Գ.
Տուրփայեանց քահանան, որ դրանց
աչքի լոյսն է:

Իսկ թէ Գ. ք. Տուրփայեանցը,
ինչ արժանաւորութիւններ ունի, թէ
ինչ աստիճան ջերմեանդ ծառա-
յում է եկեղեցիների և ուսումնա-
րանների բարեկարգութեան վերա-
բերմամբ, դա շատ վաղուց յայտնի
է հոգևոր վարչութեանը և կայ մի
խումբ, թէ և ոչ շատ մեծ, բայց
բաւական հասկացող անձինք, որոնք
գնահատում են յիշեալ քահանային:

Այո, արժանապատիւ հայր, ձեր
ասած խօսքը, որ երբեք կրկնուէք
թէ իմ աշխատանքի պտուղը ինձ
համար թող բարոյական վարձատը-
րութիւն լինի, դորանով քաջալի-
րուեցէք և առանց ուշադրութիւն
դարձնելու մի քանի տգէտ հոգևորա-
կանների և նրանց սարքած որոգայթ-
ներին, շարունակեցէք ձեր գործու-
նէութիւնը: Ժամանակով կհասկա-
նան:

Թողդիւրում, պէտք է ասած, որ
հանդիսաւոր դէպքեր շատ հազուա-
դիւս երեւոյթներ են, իսկ եթէ լի-
նում են երբեք հանդէսներ կամ
ճառասուտութիւններ, իսկոյն դառ-
նում են բազմաթիւ խօսակցութեան
նիւթ, բայց իհարկէ շատ կարճ ժա-
մանակով (որովհետեւ կան օրական
անհրաժեշտ հարցեր օր. պրօգրմա-
զեայի բացման հարցը, կուրք, թուր-
թախաղը հոգևորականներ ևն):

Այն բանը, ինչոր ուրիշ քա-
ղաքներում սովորական է, այստեղ
խորթ է, ինչոր այլ տեղերում հա-
մարձակ և ազատ է ասվում, այս-
տեղ կարծես երկիւղալի է և միան-
գամայն արգելուած: Բաւական է
միայն ճառի մէջ յիշել թէ Ս.
Նազարեանը Ս. Նազարեանի աշխա-
տակիցներից առաջինն էր, վերջացած
բան է, միթո՞ւ Նազարեանի կարե-
ւին է յիշել, իսկ եթէ հարցնելու
լինիք թէ ո՞վ էր արդեօք դա, ինչ
արաւ, ինչ շինեց, պատասխանը չը-
ղիտեմ կ'ընի անշուշտ

Հանդիսատես:

ՄԵՆԱՊԱՏԻՐ ԽՄԲԱԳԻՐ — ՏԵՐԵՆ ԵՄԵՂՈՒ ՀԱ.
ՅԱՍՏԱՆԻ՝ ԼՐԱԳՐԻ:

Դպրոցասիրաց—Արեւելեան ընկե-
րութեան Տնօրէն խորհուրդը կը փու-
թայ իւր պաշտօնավարութեան երկ-
րորդ եռամսեայ վերաբերալ հա-
սոյթից և ծախուց հաշուեկշիւն
յղիւ արգոյ խմբագրութեանդ ի զի-
տութիւն Բուսարեանի ազգայնոց, որք
իրենց նպատակը չեն դադրի ընկե-
րութիւն քաջալերել:

Աներկայ ըլլալով որ պիտի բարե-
հաճիք հրատարակել Ձեր ազգագու-
թիւնի մէջ այն հաշուեցուցակը, կը
փութանք յայտնել կանխաւ մեր
չեմը շնորհակալութիւնները:

Մնաւր յարգանք.
Փոխ-Առնապալի՝ Առնապալտ՝
Բ. Ն. Պօլաշեան Տէր-Ս. Ռաֆայէլեան
Կ. Պ օ լ ի ս:

ՀԱՍՈՑԹ ԵՒ ՄԱԹԻ
Դպրոցասիրաց արեւելեան ընկերու-
թեան.

1879 տարուայ երկրորդ եռամսեայ ընթացի-
(Ապրիլ 1 է ցմէկը Յունիսի)

Պ Ա Ր Տ Ք

մէջ. ոսկի.

1879 տարուայ առաջին եռամսեայ ընթացի-
մէջ հասութից առաւելութիւն 90,776 ռ.
Ամսական ընկերաց մէջ. արծաթ
3,777 3,547: 25
Ամսական ընկերաց Ռուսթայի հիւ-
ղի, 665 624 20
Նուէր հաւաքեալի Տիկիսի Ռուբլի 417
մէջ. ոսկի 4,507 ռ.
» » » Մուշ 1,160 ռ.
» » » Տրապիզոն 989 25
» » » Կ. Պօլիս 215 55
Պարահանդեսի ապառիկներէ 2,822 50
Կարոնք և Տոկոսք. 226 ռ.

Գումար մէջ. ոսկի 104,868 44

Կ. Պօլիս 23 Յունիսի 1869.

Պ Ա Հ Ա Ն Ջ

մէջ. ոսկի

Մարի Մշոյ վարձանի 4061 ռ.
Վաղարշակեան վարձարանի (Ալաշ-
կերտ) ընկերութեան վարձարանաց ընդ-
հանուր Տնօրէն Պ. Մկրտիչ Սարգիսեանի
յանձնել իւր. ճամբու և այլ ծախուց
համար 3,199 25
Տպագրական և այլ կեդրոնական
ծախք 1,990 80
Կարասիք 1,260 65

12,645 95

Կաւարձութիւն հասութից 92,222 50

Գումար մէջ. ոսկի. 104,868 45

Վան ճշտութեան

Համարակալ՝ Գանձապետ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Յունիսի 31ից հեռագրում են Կ.
Պօլից ԵՐ. Գուռը մեծ եռանդով
շարունակում է մշակելու փոքր Ա-
սիայի բարենորոգմանց հարցը. խօ-
սում են, որ պէտք է փոքր Ասիոյ
նահանգների, մասնաւոր չայստասնի
կառավարութիւնը յանձնել քրիս-
տոնեայ պաշտօնատարներին: Խօսում
են, որ պէտք է երկու ընդհանուր
նահանգապետներ, վեց փոխ նահան-
գապետներ և 22 գաւառապետներ
նշանակել ոչ—մահմետականներից
կըրդուսի, Մուշի և Վանի նահանգ-
ների վարչութեան համար: Մի քա-
նի օր է, որ հայ երիտասարդներ Կ.
Պօլում անուճ են ազգային ցոյցեր,
որոյ հետեւենք եղաւ ոստիկանու-
թեան միջամտութիւնը: Մի քանի
հայ երիտասարդներ փողոցներում
երեւցել են փոխանակ Ֆէսի ազգա-
յին զինարկով: Այս պատճառով
շատերը բանտարկեցան: Բանտար-
կեալների մէջ էր և՛ մի ռուսահայա-
տակ հայ, որ բացասեց հաստատու-
թեան միջամտութիւնը: Որքան էլ
կասկածել էր երեւում: Որքան էլ
այսպիսի ցոյցերը տղայական բնաւո-

րութիւն ունենան, այնու. ամենայնիւ նորա արժանի են փոքր ինչ ուշադրութեան, իբրեւ նշան Հայոց մէջ սկսվող շարժողութեան, որ ձգտում է աստիճան առ աստիճան ազգային շարժողութիւն լինելու և ինքնուրոյն Հայաստանի համար սահմանադրութիւն ձեռք բերելու: Այսպէս է հասկանում Տաճկաստանի կառավարութիւնն այս շարժողութիւնը, ուստի և այս ցոյցերին մասնակցողներին դէմ դործ է դնում խիստ միջոցներ, պատճառ բերելով, որ նորա պատկանում են այն մասնաժողովներին, որոնք կազմված են ընդհանուր շարժողութիւնն առաջացնելու համար:

Թայեւ լրագրին վերջին թղթերով եկած մի թուոյն մէջ Պ. Պրայսի մէկ նամակը կարդացինք, որով Ս. Պատրիարքին առ դեպքս ուղղած յիշատակագիրը կը հաղորդէ ի հրատարակութիւն: Այս յիշատակագիրն արդէն լրագրոյ մէջ թարգմանած էինք, և հետեւեալ ծանօթ է ընթերցողաց, ուստի աւելորդ կը համարուի ասոր վերայ խորհրդածութիւն ընել: Միայն թէ Պէրլինի դաշնագրին գործադրութեան վրայ խորհրդարանին մէջ վիճարանութիւն բացուած միջոցին, այս յիշատակագիրն ալ հաստատեց թէ 61-րդ յօդուածը դեռ մնեալ տառ մը է:

Մ ա յ ի ու

Բագուից հաղորդում են մեզ հետեւալ լուրը.

«Բագուի Մարզախրական ընկերութեան» խորհուրդը անցեալ գեկտեմբեր ամսին յանձնում է երկուսն զարդաներ տեսուչ Պ. Լևոն Թեւրիկեանին բերել տալու ներկայ 1879 թուի համար ընկերութեան անունով «Модель», «Вестникъ Еврoпeйскiй» և «Тифлисскiй Вестникъ» ռուս ամսագիր և լրագիրները, վճարելով նորան բաժանորդագները: Եւ ինչ զարմանք, որ այդ պարտքը փոխանակ ընկերութեան իրաւունքով և տիրոջ սով է բարեհաճել բերել տալու յիշեալ պարբերական թերթերը, մէկի հասցէն այսպէս գրելով. «Льву Гавриловичу Тусицкину» միւսինը՝ «Левону» և այլն. երրորդինը՝ Тусицкину Льву Гавриловичу, Инспектору Школы Человѣколюбиваго Общества:

Մենք չգիտենք ինչ իրաւունքով է պարտք այդպէս վերաբերվել դէպի ընկերութեան գործը: Այդ դեռ ոչինչ: Այժմ բանը նորանումն է որ անցեալ յունիս ամսից սկսած մինչև այսօր, օգոստոսի 1-ը, խորհրդարանի մէջ «Тифлисскiй Вестникъ» լրագիրը չի ստացվում: Դրանքին հետեւեցողներն այն, որ Պ. Թեւրիկեանը հէց յունիսի սկզբներում Թիֆլիզ վերադառնալով՝ ինքն ըստանալիս կլինի դորան: Այդ իսկ պատճառով հրապարակում ենք Պ. Թեւրիկեանի ուշադրութիւնը, որ եթէ այդ լրագիրները ինքն է ստացել և ոչ նորա խմբագրութիւնն է մուսացութեան թողել, բարեհաճել ուղարկել դոցա ընկերութեան անունով, միանգամայն հասցէն փոխած:

Աղբատնորոյցից գրում են.

Տեղիս երկուսն զարդաց հողաբարձութիւնը հրաւիրեց տեսուչ մեր քաղաքացի մեծապատիւ Արիստոմ Զովան նիսեանցին, յոյս ունինք մեծապատիւ պարոնը ճշտութեամբ կ'իտարէ իր վերայ առած փափուք պաշտօնը:

Կենսական պիտոյքները խիստ թանկ են, ալիւրի փութն 3 ռուբլի այն ևս դժուարութեամբ է գտանվում. գարին 1. ր. 50 Կ. աղը 70 կոպէկ:

Ամսոյ 5-ին կիրակի օրը կաթողիկէ Սուրբ Գէորգայ եկեղեցում կատարուեցաւ մեծ հանդէսով և ժողովրդեան խառն բազմութեան ներկայութեամբ մի Հրէայ օրիորդի մկրտութիւնը և հաղորդութիւնը: Մկրտողն էր նոյն եկեղեցւոյ տէր Գէորգ առաջ քահանայ, որոցյորդորանօք ևս համաձայնել էր ընդունելու քրիստոնէութիւնը: Կնքադրան էր գեներալ մայոր Լէվէսը: Մկրտող օրիորդը խօսում է Տաճկական և շատ եւրոպական լեզուներով:

Խմբագիր Պ. ՍԻՄԵՆՆԱՆՅԱՆ
Հրատարակիչ Հ. ԷՆԴԻԱՃԱՆՅԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ի

«ՓՈՐՁ»

ԱՄՍԱԳՐԻ

ՅՈՒՂԻՍԻ և ՕԳՈՍՏՈՍԻ (V և VI)
ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ 1. Հացի խնդիր, աղցային վիպասանութիւն Պերճ Պաշտանցի 2. Դատաստանագիրք Մ. Գօշի, իրաւաբանական հետազոտութիւն: Վախան Վ. Բաստամանց, 3. Բնաւորութիւնների ժառանգականութիւնը, Ս. Պաշտանեան 4. Վանից մինչև Տիֆլիս, գործ Գ. Պաշտի 5. Վեհաժողով, Մըշեցու նոր սերունդ, Վանեցւոյ չունուաղը, բանաստեղծութիւններ Գամառ—Բաթրայի 6. Շրջաբերական զարգացման, ճառ Լ. Մորանդի 7. Բաթումի նահանգը, գործ Օսկար Հէյֆելդերի Ա. Գ. ՍԻՄԵՆՆԱՆՅԱՆ 8. Օսմանեան իշխանականութիւն, Տաճկահայք և Ռուսահայք, յերեց: 9. Տեղեկագիր զարգացման—Արեւելեան ընկերութեան Բեկդընական կանոնը կարող Ս. Լ. Գրադարանի Հիմնական կանոնագիր կլինի կան ընկերութեան 10. Ցուցակ Նուրատուութեանց Ռուբինեան—Երկրագործական ուսումնարանի 11. Նամակներ խմբագրին: ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ 12. Իշխան Լուի Նապոլէօնի մահը 13. Հաշիւ յունիսի 6-ին ներկայացման յօդուած հանգուցեալ Ամբրիկեանցի ընտանիքի 14. Գաղղիներն—Հայերն—Տաճկերն Բաղդիր Նորայրի 15. Ազգ. ՅԱՆԵՂՈՒԹՅՈՒՆ 16. Խմբագրաւ, Կոմիտայ, Գ. Սունդուկեանցի 17. Յայտարարութիւններ:

Ստորագրուել կարելի է Տիֆլիսում Գործի» խմբագրատանը և կեղծական գրաւաճառանոցում: Օտար քաղաքացի կարող են դիմել խմբագրին հետեւալ հասցէով. — Тифлисъ. Въ Редакцію Армянскаго журнала «ПОРՁ»

Խմբագիր—հրատարակիչ

Ազգար Յովհաննիսեան:

3 — 4.

Աղբատնորոյցից վիճակային զրուցողի պարտատուան դատատանց համար հարկաւոր են ուսուցիչներ յառաջիկայ ուսումնական տարուայ համար, իւրաքանչիւրը շարժական

ուսննալու է 24 դաս, ցանկացողները կ'ենդրենք երկնց յօժարութեան հետ առաջարկին Հոգաբարձութեան նաեւ իրենց պայմանները և ուսմանը վկայականները:

Նախագահ Հոգաբարձութեան

Գէորգ վարդապետ Սուրենեանց:

«Մանկավարժական թերթը», իւր երկրորդ տարուայ չրջանում հրատարակուելու է նոյն ուղղութեամբ և ծրագրով, ինչպէս որ առաջին չրջանում հետեւեալ պայմաններով.

1. Տարեկան կը լինի 10 դրբոյկ, իւրաքանչիւրը 6 թերթից (96 երես):

2. Տարեկան գինն է ամենայն տեղ 6 ռ.:

3. Մինչև Սեպտեմբերի 10-ն բաժանորդագիրը վճարող բաժանորդը կըստանայ ձրի յունիս ամսի վերջին մի ընտիր հեղինակութիւն Հայերէն լեզուով թարգմանութեամբ կամ ինքնուրոյն ընթերցանութեան համար:

4. Եթէ բաժանորդաց թիւը Համար մինչև 480-ն, այն ժամանակ խմբագրութիւնը իւր բաժանորդներին ձրի տալու է երկու գիրք:

5. Ուսուցիչները կարող են բաժանորդագիրը վճարել երկու նուազ. առաջին երեք ռուբլին յուլիսի սկզբին. միւս երեք ռուբլին նոյեմբերի մինչև 6-ն: Վերջին նուազի բաժանորդագիրը ուշանալիս «Թերթը», չի ուղարկուի նոյեմբերի գրբոյկից սկսած մինչև դրամը ստանալը:

6. Որ և իցէ գրբոյկի չըստանալու մասին բողոք հարկաւոր է ուղարկել ուղղակի խմբագրութեան հետեւեալ №-ը ստանալուն պէս:

Բաժանորդը դրուիլ ցանկացողները կարող են դիմել խմբագրութեան գրատնեալը, որ գտնուում է Յ. Մարտիրոսեանի տպարանում, Օրբէլեան փողոցի վերայ, Ալեքսանդրեան պարտէզի մօտ:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետեւեալ հասցէով. Въ контору редакціи Армянскаго журнала, «ПОРՁ», 2—4

Երկուշաբթի օգոստոսի 13-ին Ամարային թատրոնում Հայ թատրոնասէրների խումբը ներկայացնելու է բարեգործական նպատակով առաջին անգամ «ԱՆԻՔԱՂԱՔԻ ԱՆԵՐՈՒՄԸ» երգախառն ողբերգութիւն Հինգ արարածով, վեց պատկերով և մի վերջնաբանով կենդանի պատկեր, Հեղ. Պ. Գուրեանի:

Տոմսակները կարելի է վաղորօք ստանալ Կենդրոնական և Գրիգորեանի գրաւաճառանոցներում:

1—1

Въ виду предполагаемыхъ при изданіи финансовыхъ затрудненій, редакция газеты „Трудъ“ открытіе своихъ дѣйствій, равно какъ право подписчиковъ получать газету, переноситъ съ 1-го сего іюля на неопредѣленное время, не позже впрочемъ начала января будущаго 1880 г. По состоявшимся взносамъ редакция готова немедленно расплачиваться (съ тѣми изъ подписчиковъ, кои отерочкою изданія почемуд-либо недовольны.) Подписка по прежнему открыта въ Тифлисской Центральной Книжной Торговлѣ. Адресъ редактора, изъ неоднократныхъ заявленій мѣстной печати, уже извѣстенъ: Сололаки, Вознесенская ул. д. М. Галустрова, № 110.—

Редакторъ-Издатель: Г. Теръ-Меликсетовъ

Ազի առաջ ունենալով ներագրիկ ճաշգին ծախսերը, «Աշխատանք» լրագրի խմբագրութիւնը իր լրագրի հրատարակութիւնը, ինչպէս նաեւ իր բաժանորդների լրագրի ստանալու իրաւունքը, յետաձգում է, օրէնքից նրան տուած տարեկան ժամանակամիջոցի հիման վրա, մինչ անորչ ժամանակ, ոչ ուշ միայն թէ քան մինչ առաջիկայ 1880 թուի յունիս ամիսը: Այդպիսի յետաձգութեանց անբաւական բաժանորդները կարող են իրանց տուած տարեկան վճարները իսկոյն և առանց յետաձգութեան յետ ստանալ խմբագրութիւնից: Ստորագրութիւնն ընդունվում է, ինչպէս էլ առաջ, Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրաւաճառանոցում: Խմբագրի հասցէն. Սոլովակ, Վազնէսէնսկի (Համբարձման) փողոց. տուն Մ. Գալստեանի, № 110.

Խմբագիր-Հրատարակող Գ. Տէր Մելիքսեդեկեանց:

5 — 8.

Պատիւ ունիմ յայտնելու Հայ Հասարակութեանը, որ Ներսիսեան Հայոց Ազգային-Հոգեւոր Դպրոցի մէջ աշակերտաց ընդունելութիւնը սկսվում է օգոստոսի 20-ից և շարունակուելու է մինչև սեպտեմբերի 1-ը:

Դպրանոցը բաց է ամենայն օր, բացի կիրակիէ: Սէ տօն օրերից, առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև 12-ը

Պաշտօնակատար տեսչի Ս. Նահապետեանց: 1—5

Մինչի առաջիկայ օգոստոսի վերջը լոյս կտեսնի «ԶԱՐԿԵԱՐԻ ՔՆԱՐԸ» վերնագրով Շամախեցի Աբրահամ Մարտիրոսեանի (ԶԱՐԿԵԱՐԻ) բանաստեղծութիւնները, որ հրատարակվում է նորա որդ օրիորդի օգտին:

Իւրաքանչիւր օրինակի բաժանորդագիրն է 50 Կ.: Ով ցանկանում է յարգել հանգուցեալ բանաստեղծի յիշատակը, թո՛ղ բարեհաճի դառնալ Բագու «Քնարի» Հրատարակիչ Աւագ Գրիգորեանցին՝ հետեւեալ հասցէով. Авакы Лазаревскаго Грнгорьеву, въ Баку. 2—5